Після повносвітлого літа, після його сліпучості вересневі дні помітно пригасають. І лише десь на початку жовтня, коли на київських горах незліченними кострищами розпалахкотиться золота осінь, на якийсь час знов аж ніби повиднішає навкруги від тих червлених осінніх кострищ.

На Дніпрі о такій порі ще рух, ще далеко до закриття навігації. І хоч живемо в епоху космічних швидкостей, проте й дніпровським неквапливим пароплавам поки що не бракує пасажирів. Дорога далека, і кому аж униз до Запоріжжя чи до Херсона — ті запасайтесь терпінням. Тітки з нижньої палуби, що правлять на південь картоплю, де вона цього літа не вродила, вп'яте і вдесяте розкажуть про чорні бурі, що пройшли навесні у степах (і коли вже та наука навчиться їх приборкувати!); дідусь-пенсіонер, котрий, погостювавши в сина, повертається до себе в Дніпродзержинськ, не раз ще в усіх подробицях розповість про бекасиний дріб, якого нагнав йому в потилицю давній приятель на полюванні (баба вдома витягала йому кожну дробинку голкою, "стала виколупувати, а воно щось чорне, як мак"); безліч партій в пінг-понг зіграють веселі хлопці-олімпійці в яскравих светрах. Власне, ніхто ще достеменно не знає, чи справді вони олімпійці, але їхній спортивний вигляд і гарна манера триматись, і навіть оці незвичайні светри — все навертає пасажирів на думку, що вони якраз з числа тих наших олімпійців, які — з медалями чи без — саме повертаються з римських змагань.

Пароплав навантажений, здається, понад усі дозволені норми, картоплі повні трюми (назад він братиме кавуни та виноград), лантухи з картоплею захараздрю-ють також усі проходи нижньої палуби,— пасажири ледве протискуються між ними. Одначе, це нікого тут не дратує, як не дратує й те, що пароплав рухається з такою незвичайною для нашого часу неквапливістю. Якщо вже ти потрапив сюди, то змирися з усім, і з звичаями, і з незручностями, і з оцим допотопним черепашачим чалапканням по воді... Зате, відпливаючи в дніпрову широчінь, ти побачиш з цієї палуби таке, чого, може, давно вже чи й ніколи не бачив і що навряд чи встиг би розгледіти з вікна реактивного лайнера.

Київ віддалятиметься повільно, величаво, і багряна осінь ще довго тішитиме пасажирів своєю тихою красою, і ще довго-довго їм видно буде на горі високу, непостарілу протягом століть, з золотою маківкою Лавру...

Потім захід згасне, і київські гори зникнуть в імлі та в тумані, повечоріє, похолоднішає на Дніпрі. З сутіні виринатимуть все нові й нові вогники бакенів, палубний люд почне старанніше кутатись у завбачливо прихоплені кобеняки, плащі та макінтоші. За якусь годину нічний, дедалі пронизливіший вітер і зовсім позагонить пасажирів у каюти, в завалені картоплею проходи та салони, де затишно й тепло, і на палубі не залишиться нікого, окрім посинілого від холоду молодого поета, що повертається невідомо звідки й куди і котрому здається, що навіть якірному ланцюгу, кинутому край палуби, зараз холодно й самотньо серед нічної стужі. Темні вікна салонів та кают з часом візьмуться краплями, і хто спробує виткнутися на палубу — в обличчя йому гостро вдарить вітром, дощем. А втім, не всі зможуть поховатись від негоди по пароплавних затишках: навіть коли й поета звіє вітром кудись у трюм, де купами дрімає розімлілий люд,— вгорі на містку цілу ніч ще хтось стоятиме, мовчки, непомітно для пасажирів нестиме вахту.

І це триватиме довго. Адже ж "ніч — як море".

Лише, коли вночі пароплав тихо здригнеться, швартуючись до якого-небудь дніпровського причалу, і крізь посилений гуркіт машин та хлюпання води стане чути згори, з темряви містка владні слова команди, сказані дзвінким дівочим голосом, якась добра душа, що вже дрімала серед картопляних лантухів, здивовано гляне вгору й співчутливо похитає головою:

— Ми тут у теплі, а комусь же там стояти цілісіньку ніч на дощі та на вітрі...

Хто саме там стоїть — це з'ясується лише вранці, коли пароплав знов братиме картоплю, притулившись боком до якоїсь вербової пристані.

Заспані пасажири побачать, як, спустившись з містка, порядкує біля кинутого на берег трапу невеликого зросту дівчина в бушлаті річницькому, міцно запнута, видно, ще з ночі, вовняною хусткою-шаллю.

Це Люба, помічник капітана. Чорноброва, червонощока, носик не те щоб кирпатий, але трохи вгору.

Вся тугенька, як вузлик. Самого капітана чомусь не видко/і все вказує на те. що старшою тут вона, оця моторна його помічниця. Тільки недавно дівчина закінчила училище й, прийшовши на Дніпро, наділа оцей сукняний річницький бушлат. На пристанях її одначе вже, видно, знають, до неї раз у раз підходять, про щось розпитують чи просто здоровкаються.

— Привіт, Любо!

Відповідає вона стримано, вважаючи, певне, що саме стриманість найбільше личить людині, яка перебуває на посту. Помічницю капітана всюди обсідають клопоти й справи, надто ж на причалах. Це, однак, не заважає Любі щось жувати весь час — чи вона не встигла поснідати, чи просто любить дешеві якісь цукерки. І хоч майже всі до неї звертаються на "ти", проте помітно, що панібратства ніхто собі з помічницею капітана не дозволяє і що слово її тут має вагу.

Чуючи, як інші до неї на "ти", один з пасажирів, що тільки-но сів, молодий і розхристаний, спробував і собі так само:

— Ей, Люба! Скоро відчалиш?

Вона ніби й не почула, зате почув гладкошиїй, схожий на відставного боксера, боцман, що стояв біля трапа:

— Якщо кому й "Люба", хлопче, то тільки не тобі,

— А мені ж як? Любка?

— Тобі годилось би — Любов Семенівна, Пасажир легко, без образи прийняв зауваження:

— Єсть, буде враховано, товаришу контр-адмірал!

Сам він, цей пасажир, виявився досить-таки прикметним хлопцем. Здалеку наче як підліток, а глянеш ближче — видно, бувалець, в усьому його вигляді, в рухах пробивається щось отряхувате, бешкетне. Одягнутий не по сезону легко — в картатій розстебнутій на грудях сорочці (з-під неї виглядає клинчик матроської тільняшки), голова недавно, видно, стрижена під машинку, що навело боцмана на деякі роздуми:

— Чи не дружинники це тебе обчикрижили, товаришу пасажир? Асфальт, либонь, у Черкасах підмітав?

— Там ще асфальту нема,— заперечив стрижений, граючи великими неспокійними очима.— До того ж я не черкаський, а сільський, вірніше,— радгоспний...

І він залпом випалив одразу кілька анкетних даних про себе: в польовому таборі виріс, підвозив, хлопчаком бувши, до тракторів то воду, то пальне, а потім служив на флоті. Щойно демобілізувався, провідав матір, ВЕШИВ чарку з ріднею і знову в путь...

— Від матері, а куди?

— На Сиваш їду, там, чув по радіо, хімкомбінат новий будується. Добуватимуть з ропи Гнилого моря всі елементи, які тільки є в таблиці Менделєєва. Знавців техніки тому комбінату тільки дай...

— А ти знавець?

— Перед вами, батя, ще не прохололий моряк демобілізований, а всі наші хлопці, до вашого відома, в техніці боги! Ви ось тут по мілинах повзаєте, а я — не дивіться, що такий пацанкуватий — мав справу з дечим таким, що вам і не снилось...

На судні хлопець швидко оговтався, відчув себе, мов риба в воді. Невдовзі після того, як пароплав відчалив, його вже знали на обох палубах. Стрижена голова нового пасажира з'являлася всюди — де не сій, там і вродиться. Почувалися в ньому і молодече бравування і якийсь простодушний потяг до людей, навіть, сказати б, жадоба до них, ніби він зголоднів за ними, і тепер ось із першим стрічним хлопець, здається, ладен заприятелювати, ладен йому розповідати про себе, про своє життя, аби б тільки той мав охоту слухати. Його слухали з усмішками, хто з лагідною, хто з недовірливою, а вільні від вахти члени екіпажу — зовсім юні матросики-річковики аж роти роззявляли на його розповіді про морські плавання в далеких незнайомих водах, про різні пригоди та небезпеки.

— Ходив над водою, ходив і під водою, бував на таких глибинах, що тільки ах!..

— І що ж там? Акули? — з острахом запитувала огрядна, підперезана хусткою тітка, що супроводила картоплю.

— Ні акул, ні морських драконів... Тьма. Вічна тьма. Загледівши за гуртом слухачів Любу, чи то пак

Любов Семенівну, що саме підіймалася сходами на верхню палубу, хлопець одразу переключився на неї:

— Скільки вузлів робите?

— Які ще вузли? У нас не вузли.

Здається, вона вважала запитання недоречним.

— Ну то скільки миль?

— В нас не милями, в нас кілометрами... Сімнадцять кілометрів на годину.

— Ха-ха-ха! — йому стало весело.

Остаточно, наперекір повчанням боцмана, називаючи її тепер Любкою, він став енергійно розтлумачувати дівчині, що таке вузли та милі, пояснив, яку швидкість дають торпедні катери, коли вони ото аж підлітають у повітрі, долаючи буруци. Ото хід, отам вітерець, а то... сімнадцять кілометрів.

Він знову щиро, від душі сміявся, нікого цим сміхом не ображаючи.

З появою його на судні, ніби аж пожвавіли всі. Де хлопець, там уже й гурт, де гурт, там неодмінно й він.

— А ось тут я буду в черзі першим! — гукнув він, як тільки запахло з буфету борщем.

І справді, першим задаяв собі окремий столик, але без співрозмовників йому, видно, було не всидіти, тому, загледівіпи в кутку товариство олімпійців, що теж лаштувались обідати, хлопець без церемоній перекочував до них. Аж коли сів, тоді вже запитав:

— Ви ж не заперечуєте?

Офіціантка, вайлувата і злюща, мов оса, особа, що іншим пасажирам не прощала найскромніших виявів ініціативи, раптом навіть посміхнулась, стежачи, як цей стрижений флотський вправно несе поміж столами свій

борщ, переселяючись до олімпійців. Сподобалось їй, видно, й те, що спортсмени охоче прийняли його до себе в компанію.

Хлопець, виявивши належний такт, не став доскіпуватись,— з медалями вони повертаються чи без,— і, смачно сьорбаючи борщ, уже розповідав їм щось знову про себе, неначе хотілось йому швидше вибалакатись перед людьми за все те своє підводне мовчання, котре, мабуть, цілу вічність тяглося десь серед риб, у темряві морських та океанських глибин. Адже, крім ненаселених темних вод, бувають і такі, де чудернацькі, фантастичні риби грають довкола тебе, а ти, випущений з човна в комбінезоні, пробираєшся серед них, куди тобі треба, освітлюєш глибини спеціальним своїм прожектором, а буває, що гущавінь водоростей обплутує тебе, обтяжує всього, і ти їх розтинаєш ножем, і вже тобі ось забракло кисню, ти задихаєшся, спішиш тоді мерщій назад до човна, щоб вхопити свіжого повітря. Було враження, що йому й самому здавалося тепер неймовірним усе те, що він, сільський парубійко, пережив, потрапивши від тракторів на флот, і аж ніби й сам дивувався тепер, чи не наснилась йому вся ота фантастика риб та водоростей, яку він долав.

— Ще двічі по два пива! — гукає він гладкій офіціантці, що обслуговує його з явною прихильністю, і коли пляшки на столі, він пропонує олімпійцям вгощатись від його щедрот. Але ті відмовляються, спиртного вони не вживають, у них зараз сухий закон,

— Не можете навіть пивка?

— Навіть пивка.

— Співчуваю, '

І він з булькотом виливає в келих собі всю рідину з пляшки, а потім — раз! — і спокійно втерся долонею.

Офіціантка тим часом ставить уже й друге — макарони по-флотському. Накладені горою.

— їжте, поки гаряченькі.

І очима просто умліває до стриженого.

За столиками вже усі місця зайняті. Статечно обідає величний професор з своєю сивою дружиною. Посхилялись над борщами і дніпродзержинський пенсіонер, і ті жінки, що супроводять картоплю... Не вередливий підібрався люд, з добрими апетитами. Обід саме в розпалі, коли до буфету влітає ще один, до краю чимось збентежений пасажир, лисий, з перележаною щокою, в піжамі смугастій, як африканська зебра.

— Громадяни! — схвильовано звертається він до залу і на мить вмовкає, йому забракло повітря.

— Ну, що "громадяни"? — разом із стільцем обертається до нього моряк далеких вод.

— Бумажник пропав,— винувато видихає піжама.— Може, хто підібрав випадково? Не стільки там грошей, як документи. Посіяв, не знаю й де...

— А все-таки хоч приблизно — де?

— Чи на палубі, чи десь у проході...

— А ви до Любки звертались? — каже моряк, і вже він забув про обід, його ніби аж радує, що є нагода взятись за яке-небудь діло.— З цим треба до Любки!.. Ходімте!

Олімпійці його, однак, стримують:

— Сядь. При чому тут Любка?

— А хай оголосять через радіорубку... Ідіть і скажіть: ось я, роззява,— радить він піжамі,— оповіщайте про мене... Коли хто знайшов, вам повернуть.

— Дійсно, можна ж так... Дякую за пораду,— каже потерпілець і, осоловілий від розгубленості, зникає в коридорі.

За кілька хвилин з гучномовця вже лунає до пасажирів знайомий дівочий голос:

— Громадяни! Хто з вас підібрав на судні гаманець з документами, просимо негайно занести в радіорубку!

І після короткої паузи знов так тепло, проникливо:

— Громадяни! Повторюємо: хто з вас і т. д,

— Пустіть мене, піду шукати,— моряк поривається йти негайно розшукувати пропажу. Олімпійці з сміхом умовляють його заспокоїтись, виявити належну морякові витримку.

— Так ви ж чуєте, як вона переживає за того роззяву!..

— Емоційно багата душа.

— Ой Любко, ой милі-вузли,— і стрижений раптом усміхнувся до вікна. — Ходите ви тут, як ночвами по Дніпру...

Зайшла мова про Любку. Кожен із хлопців, виявляється, міг сказати щось про неї своє, кожен її помітив, ї як вона по-дитячому лизькає свої цукерки на причалах. І як лише зрідка обдарує кого-небудь скупою

усмішечкою. І зовсім вона ніби не спить в цьому рейсі, бо — чи пізно чи зрання — а підтягнуту, ладненьку постать її завжди побачиш біля трапа або ж на містку, якщо біля трапа нема... Капітана й не видно, всюди бачиш її, хоч вона всього лише помічник. Хай який там вітер шмагає, а ти знай своє. Іноді як змерзне, що аж поблідне, тоді чорні густі бровенята її особливо виділяються...

Почувалось, що Люба не зоставила і олімпійців байдужими до себе, вони розмовляють про неї охоче, з інтересом. Від їхньої спостережливості не уникло, що іноді на причали вона сходить якась бентежна, а назад повертається задумлива, присмучена. Ніби когось сподівалась зустріти і не зустріла. Шукала і не знайшла.

Кортіло більше знати про неї, про те, як вона живе. Кого покинула в Києві, хто її жде. Чи, може, й ніхто ще не жде? Може, всі почуття, всю пристрасть дівочу забирає Дніпро, широчінь оця неспокійна, ночі темні та вітри, все їм віддає, а собі нічого не лишається? Дні й ночі. Замість алей та альтанок на схилах, де парочки умлівають, замість танців та всяких розваг — у рейси, на дощ, на вітер. Одежа робоча. Панчохи не нейлон, а теплі, грубошерсті на круглих тугеньких її литоч-ках... Зате все — як влите на ній.

— Славна, славна,— сказав крутоплечий олімпієць у синьому светрі з білою чайкою через груди.— Жаль, що лицятись нам до неї не світить...

— Чому не світить? — аж смикнувся моряк,

— Одружені ми всі, заарканені... А ви?

— Я — вільний.

— Тоді у вас перспективи,— іронічно зауважив старший з олімпійців- — рудобровий, з чималими записками головань і додав уже серйозним

тоном:—Таку легко уявити й матір'ю дітей, і господинею в домі... В усьому раду дасть.

— Громадяни! — на дверях знов зарябіла африканська піжама з накинутим поверх неї макінтошем.— Тисяча вибачень, що потурбував вас! Знайшовся бумажник!

— Де він був? — сердито спитав професор.

— У каюті й був, за канапу засунувсь... Уклінно прошу пробачення... Тепер можна й черв'яка заморити,— щасливець шукав поглядом, де б сісти.

Місце йому знайшлося за круглим столом посеред зали, де неквапливо й статечно обідали жінки, що правили на південь картоплю. Власник віднайденого гамана одразу загомонів до них. Дізнавшись, що жінки родом з степових районів і що колгоспи їхні розташовані на самому березі тамтешнього штучного моря, супутник тут же признався весело, що він майже родич їм, бо він один з тих, хто свого часу якраз проектував це новостворене степове море. Замість того, щоб виявити радість, жінки тільки перезирнулись між собою і чомусь понасуплювались.

— На трясці нам такий родич,— нарешті голосно сказала одна з них, бойовіша за інших,— стільки плавнів, землі золотої віддали під затоплення, а картопля де? То самі нею усіх годували, а тепер собі ось з-під Києва веземо.

— Плавні нам по відру картоплі з куща давали,— делікатнішим тоном зауважила сухорлява, старенька,— гарбузи такі родили, що руками не обіймеш...

—"Рай був, а ви нам болото зробили,— знов підхопила криклива,— влітку вода цвіте, смердить, хвиля береги обвалює, води набрати не

підступиш! Біля моря, а без води живемо! Водогін для села та для ферм обіцяли, та й досі обіцяють.

— Ну, це я не винуватий,— підупав настроєм проектувальник.

— А хто ж винуватий? — обурилась тітка.— Самі ж планували, та й знов, кажуть, плануєте. Тепер он збираються дамби зводити, щоб Кінські плавні назад вивоювати з-під води, а тоді що думали? Спершу б, ніж отак цілі краї затоплювати, з людьми б вам порадитись, з колгоспами та райкомами... Бо, може, десять ваших гесів не дадуть того, що дає земля, яку ви затоплюєте...

— Так його, так,— проходячи біля столу, підбадьорив тітку дніпродзержинський пенсіонер.

Олімпійці та їхній новий приятель — моряк, розрахувавшись, також пробирались уже до виходу. Опинившись навпроти громадянина в піжамі, моряк не втерпів, зауважив:

— Ось кому щастить! Стільки Любчиної уваги і за віщо?

— То її служба,— миркнув власник віднайденого гамана.

— А все ж, громадянине,— нахилився до нього моряк,— дозвольте вам по секрету сказати...

— Кажіть.

— Інша на Любчинім місці хіба стала б панькатись із таким роззявою, та ще й панікером...

— Дякую за комплімент.

— Прошу.

І стрижений, випроставшись, твердим кроком вийшов за олімпійцями. На їхнє запрошення йти грати в пінг-понг відповів їм відмовою і чимось ніби занепокоєний, спохмурнілий побрів на корму палити одна за одною міцнющі свої сигарети.

Дніпро широко й вільно плине в далеч, холодно-світлий, сріблясто-малиновий увесь, бо й небо таке. Береги то наближаються, то відходять під самий обрій. Простір, вода, зрідка птах пролетить. На осонні, з затишного боку палуби ще досить тепло, пасажири тут ловлять проміння, а з тіневої північної сторони так і ріже вітер. Тут нікого нема, бо вже й поет, буйночубий любитель вітрів, зійшов десь на нічному причалі. Хіба що деколи з'явиться заклопотаний чимось той стрижений моряк, що він аж трохи ніби надокучив. Йде самотою, безцеремонно зазирає у вікна кают та службових приміщень, і якби люди з екіпажу спитали, кого шукає, так і сказав би: — Вашу оту... Любку!

А вона тим часом сиділа в кімнаті відпочинку, що в носовій частині судна, і писала комусь лист. Тут їй ніхто не заважав — сама-самісінька віч-на-віч з білим папером. Напише кілька слів і переведе погляд на вікно, за яким відкривається Дніпро з добре знайомими краєвидами берегів, де вишка маяка зміниться ще однією довжелезною багатовіконною фермою або випливе десь силует вітряка на далеких горбах. Споруда відшумілих епох, уже вона відживає своє, застигла драним крилом у далечі, як знак незловленого вітру, самотності й смутку.

Це вже Кременчуцьке море.

Нахилившись, Люба знову щось задумливо пише. Якби моряк, що блукає палубами, заникує та заглядає всюди, міг зазирнути в це писання, прочитав би там: "Милий мій, дорогий!

Капітан занедужав, і я цілу ніч стояла на вахті, і цілу ніч думала про тебе. Коли стою на містку, я й крізь темряву ночі бачу тебе десь там, попереду, за сигнальними вогнями. На причалах, як вийду, все шукаю тебе очима, хоч знаю — тебе тут нема, ти — далеко. Якби нашому судну та швидкість ракети! Швидкість таку, щоб долетіти, домчати до тебе за мить! Мої пасажири іноді нарікають, що ми ходимо надто повільно, як для нашого .часу, ледь чалапкаємо, мовляв... Людям треба швидкостей, треба гнати, щоб аж у вухах свистіло, от тільки не знаю: чи й щастя людини в цьому?.. Сьогодні вранці стою на містку, а наді мною зненацька з снарядним гулом та свистом так і про-шугнув реактивний через Дніпро. Аж очі заплющила. Розплющую, а в повітрі — зовсім беззвучно чайка пливе. Там сила й напруга снарядна, а ця, мов на екрані, так тихо пливе, повільно, хоч музику про неї складай...

Подивилася у вікно, погризла зубенятами олівчик і

знову писала:

Кременчуцьким морем ідемо. Що далі на простір, то крилатіший вітер. Уночі, коли стоїш на вахті, він шарпає тебе, мов хтось живий, всякі думки навідає... Згадалось, як була я зовсім маленькою й ми тікали з мамою на переправу... Я аж падала в бур'яні, а недалеко щось горіло велике, вітер гнав по небу чорні клубовища диму й вони переганяли нас..."

Хтось на цьому затінив їй світло знадвору. Звела очі — за вікном, затуливши собою мало не пів-Дніпра, стоїть стрижений морячок і так широко всміхається.

Вона теж усміхнулась йому.

А ще за хвилину вже побачила його в дверях,— схвильований розігнався через кімнату просто до неї. Вона збентежено підвелась,

— Вам чого? Пояснювати мені, що таке морські вузли? Уявив собі, що я справді не знаю?

— Любо, дай мені яке-небудь завдання!

— Це інша річ. В Дніпро кинешся?

— Хоч із щогли.

— Холодно вже... І потім — нащо?

— Щоб довести. Щоб ти знала... Ні, це не жарти! Вона подивилась на нього поглядом довгим, твердим,

як дивилась, мабуть, уночі на бакени, на сигнальні вогні. Потім мовчки, забравши з столика книжку і недописаний свій лист, пїтлаР майже вискочила за двері.

Хлопець, одначе, від неї не відставав. Вона на палубу, він на палубу теж. Стала підійматись на місток — вій і собі за нею на східці.

Дівчина обернулась сердита:

— Читати вмієш? Ось напис: "Стороннім заборонено".

— Я не сторонній.

— Ні, сторонній. Якраз сторонній!

Це було сказано, вигукнуто так, що він не зважився далі йти за нею. Вернувся, пристояв край палубиг підставивши обличчя вітру. Зайнята! Є в неї! Але хто? Де він? Який?

До самого вечора відкинутий стражденник сидів у буфеті, окутаний хмарою сигаретного диму, і вже не вітійствував на всі боки, усім розповідаючи, особливо картопляним тіткам, про свої підводні й надводні одісеї.,.

Уночі иа ГЕСі вивантажували картоплю. Набігли бригадою вантажники, на головах брезентові капюшони, що спадають аж на плечі, одяг абиякий, взуття теж. Більшість з бригади немолоді вже, вузлуваті, низькорослі, деякі ніби аж миршаві, але як вони взялись до роботи! Як у них закипіло!

Пасажири, зібравшись біля трапа, стежили за ними, мов за якимись чародіями. Робилося все дружно, весело, від душі, важезні лантухи та чували так і мелькають, так і летять, ніби вони наповнені пухом, а не картоплею... Одні вантажники з.трюму — низкою на трап, що аж пружинить під ними, і далі з лантухами на пристань, а інші, звільнившись, уже їм назустріч бігцем, робочим строєм — "де ще тут? Давай! Мерщій! Розступись!"

— Оце робота. Аж гарно дивитись! — у захваті сказала Люба, і хоч навряд — чи вона зверталася до відкинутого свого кавалера, одначе він це сприйняв як натяк і одразу зник, десь провалився в трюмі. Невдовзі він з'явився звідти в ряду вантажників з тугим кількапудовим чувалом на плечах.

— О, гляньте, ось і наш! — засміявся котрийсь із пасажирів, упізнавши демобілізованого флотського, що саме ступив на трап, несучи свою ношу повз Любу. Ніс він свій вантаж просто віртуозно: величезний чувал, струбульчастий від картоплі, що випирала з нього, зовсім вільно лежить хлопцеві на плечах, руками морячок його зовсім не підтримує, обидві руки гуляють, ще й сигарета для шику затиснута у веселих зубах!..

Коли вже відчалювали, морячок повернувся на пароплав з трофеєм, з рябим кавуном неймовірних розмірів. Більший, мабуть, за гарбуза з плавнів. Підніс кавуна Любі:

— Прошу прийняти!

— Увесь? — всміхнулась вона примирливо.— Всього не візьму.

— Бери! — підохотив боцман.— У ньому ж півпуда сонця херсонського.

— Всього не візьму,— повторила вона.— Хіба половину.

Хлопець тут же з розмаху трахнув кавуном-гігантом об перило і, коли кавун розкрився, повен червоного жару, повен сонця степового, хлопець подав більшу півкулю їй:

— З душею ось бери!

"Душею" він, звісно, називав саму серцевину кавуна, ту найсолодшу, без кісточок...

Уночі в підводній частині пароплава щось сталося, лопать зламалась, чи що, і довелось довго стояти серед води, ремонтуватись у темряві.

Любу пасажири .бачили тепер то тут, то там суворо заклопотаною, навіть стурбованою, проте, коли стрижений морячок, заглядаючи до машинного відділення, спробував був дати якусь непрохану пораду, Любов Семенівна так відрізала йому, що він уже більше не радив.

У Дніпродзержинську знову скинули частину картоплі, трюми спорожніли, пароплав полегшав, і пішов тепер ніби аж швидше і веселіше вниз, назустріч розгонистим степовим вітрам.

Зостались позаду могутні дими Запоріжжя.

Поступово мінявся контингент пасажирів. У порту Леніна зійшли на берег олімпійці, що, як виявилось, були тільки майбутніми олімпійцями (так сказали вони жартома про себе), а в сьогоденні були поки що рядовими спортсменами, хоча й повертаються із якихось серйозних змагань, де їм довелося захищати честь запорізьких заводів. Ще раніше них зійшов пенсіонер з бекасиним дробом у потилиці й сповнений задуми професор з дружиною. Тепер, крім жвавого морячка, дорога якому лежала аж до кінцевої пристані й навіть ще далі, з старих пасажирів зоставались на пароплаві лише тітки, що супроводили картоплю, та лисий піжамник, який тримався відсторонено, бо після тої сутички за обідом з приводу своїх проектувань, досі перебував із степовичками в мовчазному конфлікті.

Судно помітно починало розгойдувати: ішли Каховським морем серед відкритих просторів неспокійної голої води. Млою-мрякою затягло береги, майже зникали вони в заюженій далечі. Вітер, що ледве дмухав, коли пароплав віддалявся від багряних київських гір, вітер, який зовсім ущухав, коли судно осідало в камери шлюзів (а таких камер на Дніпрі стає щодалі більше), тут він, вітер просторів, ставав вітрюганом, розгулювався, летів кудись у безвість з силою стихії. Дужчає, аж висвистує, зриває з бурунів біле ошмаття піни. Коли відчиниш двері на палубу, б'є в обличчя, відкидає тебе назад, і просто дивно стає, як тримається там, на місту, оте дівча, що звати його — помічник капітана.

По бурунах іде судно, крізь заметіль чайок.

— Це вже шторм,— повеселілий, звертається до нових пасажирів морячок.— Чуєте, як скрипить наша посудина? В ночвах ідемо по Дніпру, але як ідемо!

До причалів дедалі важче було підходити, до одного з дебаркадерів, що притулився під високим обвалистим берегом, особливо довго й

трудно причалювали. Вода збурена, каламутна, штормова хвиля з кожним ударом обвалює рихлий, зрушений грунт берега, де, оголившись, проступали тепер усі палеозої та мезозої. Судно на скаламучених бурунах стало одразу незграбним, погано слухалось команд, що лунали з містка. Носом встигли зачепитися, а корму щораз далі відгортало вбік, штовхало до обвалля розкислих берегів — виникала загроза, що судно ось-ось і зовсім буде скинуте на мілину. Треба б швидше кидати кінець від корми до дебаркадера, підтягтись, пришвартуватись на глибокому, але хто ж його докине на таку відстань?

— Шлюпку! — пролунала команда.

Пасажири, висипавши на палубні тераси, стежили, як матроси похапцем спускають шлюпку, як уже й завзятий морячок, з'явившись серед них і відіпхнувши одного надто вже невмілого матросика, з другим опинився в шлюпці, підхопив поданий йому канат і, переборюючи веслами буруни, погнав до дебаркадера.

Там його ждали, кинутий ним канат був підхоплений на льоту.

Незабаром судно пришвартувалось, підтяглеся до дебаркадера впритул.

Шлюпка повернулась до судна, її підняли лебідкою й знов прилаштували на місце. Коли мокрий, обхлюпаний хвилею морячок скочив на палубу, пасажири зустріли його поздоровленнями, і тільки лисий піжам-ник, певно, запам'ятавши "комплімент", зустрів хлопця ущипливим злорадним смішком:

— Ти хоч помітив, до якого причалу допоміг їй пришвартуватись?

— А до якого?

— Кажуть, жених тут у твоєї Любки. Пошту йому передала через отого вусатого... Всю дорогу, видно, складала посланіє...

У цей час пролунала команда відчалювати. Оглушена риба спливає з-під пароплава. Риби густо на воді, двоє молодих ловлять її з дебаркадера хватками. Захоплені обидва, клопочуться риболовлею, вибирають оглушених в'язів та коропчуків, а старший у формі річника, підтягнутий, вусатий, стоїть біля перил дебаркадера й філософськи-спокійним поглядом проводжає Любин пароплав. Він відчалює повільно, але впевнено.

— Ви ж не забудьте, Григоровичу! Тільки повернеться з рейсу — йому в руки! — схвильовано гукає з містка Люба вусатому.

— Передам, передам,— заспокійливо гуде вусатий з дебаркадера.— Не розминетесь, хоч води й багато... Не турбуйся...

Морячок-залицяльник, задерши голову, глянув на місток, і Люба постала перед ним зовсім не такою, як досі, далекою була в цю мить, просто-таки недосяжною. Світиться, не зникаючи, усмішка, призначена комусь невідомому, не тобі...

І знову простір, і знову вітер.

Птахів багато. Чайки невагомо в'ються в повітрі, крижаки з торпедною прудкістю пролітають сюди й туди. Пролетять і сядуть на сиву воду, з судна ледве помітні темні цяточки між бурунами, де вони спочивають.